

VANSUDSKI IZVRŠITELJ I JAVNI BELEŽNIK

- NOVE PRAVOSUDNE PROFESIJE -

*Prof. dr Nebojša Šarkiћ,
Pravni fakultet Univerziteta UNION*

*Mladen Nikolić,
sudija član Visokog saveta sudstva*

I Uvod

Reforma pravosudnog sistema Srbije u jednom svom delu podrazumeva rasterećenje sudova u pogledu određenih nadležnosti i time decentralizaciju sudskog sistema. Ovo će biti naročito izraženo donošenjem zakona koji treba da uredi izvršenje na potpuno drugačijim osnovama i zakona koji treba da uspostavi javno-beležničku odnosno notarsku delatnost. Upravo iz navedenih razloga učinilo nam se interesantnim da ovaj tekst posvetimo: vanskudskom izvršitelju (upotrebićemo ovaj naziv, jer još nije poznato koji će naziv zakonodavac koristiti) i javnom beležniku. Navedenim profesijama je zajedničko da u jednom delu preuzimaju dosadašnji deo sudske nadležnosti i time u značajnoj meri rasterećuju rad sudova.

II Vanskudski izvršitelj

1. Uvodne napomene

U savremenom svetu, a naročito u zemljama iz našeg okruženja, u poslednjih nekoliko godina ponovno se afirmiše izvršni postupak i dobija svoje mesto koje mu je jedno vreme bilo neopravdano uskraćeno. Minimiziranje izvršnog postupka bilo je u različitim segmentima prisutno. Uglavnom je potenciran parnični postupak i smatralo se da je uređivanje parnične procedure mnogo važnije sa aspekta građanskog postupka. Ova činjenica odrazila se i na pravnu literaturu jer je većina pravnih teoretičara analizirala bazične propise iz parničnog postupka. I u sferi praktičara sticao se utisak da su oni koji se bave izvršnim postupkom bili zanemareni. Tako su u sudovima po pravilu izvršenja odluka radili ili mlađe sudije ili sudijski pripravnici.

U poslednje vreme ova se situacija znatno promenila. Razloga za to ima više. Kada govorimo o razlozima spoljašnjeg uticaja ne možemo da zanemarimo dono-

šenje Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava osnovnih sloboda kojom je obavezana svaka država da u granicama mogućeg ostvaruje ostvarivanje građanskih prava i obavezala se na omogućavanje ovih zaštita u razumnim rokovima. Razumni rok za donošenje odluke ili ostvarivanje određenog prava ne podrazumeva samo parničnu proceduru (u tzv. parničnom delu zaštite prava) već i izvršavanje sudskih odluka. Rezulocijom broj 3 Saveta Evrope koja je usvojena na konferenciji Evropskih ministara pravde u Moskvi 2001. godine i preporuka za izvršenje doneta od strane Evropskog komiteta za pravnu saradnju CEDDJ 2003 broj 21 doneta od Komiteta ministara sadrži određene smernice za države članice Saveta Evrope u smislu radnji koje moraju da se preduzmu na nacionalnom nivou sve sa krajnjim ciljem da se izgradi jedan efikasan sistem izvršenja sudskih odluka iz građanske sfere.

Sa stanovišta unutrašnjih razloga moramo istaći neophodnost efikasnijeg ostvarivanja zaštite prava građana. Na to su uticale brojne primedbe koje se poslednjih decenija u našoj zemlji stavljaju na rad izvršnih sudova naročito. Činjenica je takođe da ni sa stanovišta normativnog supstrata nismo imali baš previše sreće. Zakon iz 1978. godine, koji je donet u pravnom okruženju ideološke dominacije društvene svojine i takvozanog nesvojinskog koncepta, favorizovao je dužnika kao "pravno slabiju stranu". Takođe, Zakon je potpuno neopravdano favorizovao društvenu svojinu u odnosu na druge oblike svojine. Iako je Zakon iz 1978. godine, bio kritikovan još od samog donošenja sve do 2000. godine, čekali smo na nov zakon. Ni taj zakon nije na srećan način razrešio pitanja vezana za izvršenje sudskih odluka, te smo tek 2004. godine (u primeni od februara 2005. godine), dobili nov Zakon o izvršnom postupku koji nagoveštava nešto povoljniju situaciju.

U postupku izvršenja sudskih odluka naročitu pažnju posvećujemo načinu izvršavanja same odluke. Ova procedura mora u sebi sadržati dva bitna elementa. Jedan element je svakako brza i efikasna zaštita prava poverilaca. No, ova činjenica ne sme ni u kom slučaju uticati na isključivanje ili omalovažavanje ličnosti dužnika, članova njegove porodice ili drugih lica iz kruga prema kojima dužnik ima određena prava i obaveze. U tom smislu zakon mora uravnotežiti odnos između poverioca i ostvarivanje njegovih prava i zaštite prava dužnika. Kako se se po svojoj prirodi izvršni postupak zasniva i na određenim radnjama koje su vezane za praktično delovanje suda na licu mesta to je izuzetan značaj i onih sudskih saradnika koji obavljaju poslove u smislu realizacije određenih prava. Tu pre svega mislimo na naplatu potraživanja na pokretnim stvarima ili sprovođenje odluka iz oblasti činidbi gde se određene radnje moraju vršiti na terenu (iseljenje iz stana, useljenje u stan, rušenje i sl.).

Po prirodi stvari ove poslove uvek i u svim zemljama obavljaju razni "pomoćni organi" suda te ćemo u ovom radu pokušati da objasnimo značaj i ulogu izvršitelja, te izvršiti analizu novih pravaca u savremenom pravnom svetu sa sasvim skromnim mišljenjem o daljim pravcima reforme ovog dela izvršnog postupka.

2. Kratak istorijski prikaz

Od samog nastanka uređenog ljudskog društva nastajali su sporovi ili konflikti među ljudima. U organizovanim zemljama ove sporove rešavali su sudovi. Od najranijih dana države pokušavaju da sudsku proceduru uredi i tako se donose određeni propisi koji uređuju pravila ponašanja kako učesnika u postupku ali određuju i pravila o radu suda. U svim sudskim postupcima, naravno, dominantnu ulogu ima sudija. No, od samog nastanka sudova pa do danas sudija ne može

obavljati poslove sam. Tako se od najranijih dana uz sudiju spominju i različiti "pomoćni organi suda". To su različite vrste sudskih pisara, izvršitelja, lica koja obavljaju administrativne ili tehničke poslove u sudu, izvršitelji kazni, dželat, lica koja se brinu o bezbednosti sudija i sl.

U Rimskom pravu pojavljuju se pored sudija i zapišničari određenih volja ili njihovih naredbi *tabellionis* koji se smatraju dalekim pretečama današnjeg javnog beležništva.¹

U srednjem veku pravni partikularizam doveo je do toga da ne možemo pouzdano govoriti o utvrđenom stalnom sistemu sudova ili državne uprave uopšte. Razlog za to su bili stalni ratovi, pomeranja granica, te preplitanje različitih uticaja. Ipak, u zapadnoevropskim zemljama dominiraju sudovi katoličke crkve koji su imali razrađen sistem sudstva i naravno razrađen sistem pomoćnih organa sudova.²

U srednjovekovnoj Srbiji razlikujemo nekoliko vrsta pomoćnih organa suda koji su u periodu procvata srpske pravne kulture, za vreme Cara Dušana, postojali u Srbiji.³

Do donošenja Zakona o izvršnom postupku Kraljevine Jugoslavije koji je donet 1930. godine, nismo imali uređen sistem izvršnog postupka. Pravila o izvršnom postupku uglavnom su se nalazila u imovinskim zakonima što je bila i uobičajena praksa evropskih zemalja na koje se ugledala i Srpska pravna doktrina.

Pravni partikularizam koji je prethodio formiranju Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca doveo je do toga da su različite oblasti tadašnje Kraljevine bile pod uticajem različitih pravnih sistema. Nastojanje da se između dva svetska rata uredi pravni sistem države rezultiralo je donošenjem nekoliko značajnih zakona

¹ Vidi detaljnije Ivica Crnić, Mihajlo Dika, *Komentar Zakona o javnom beležništvu*, Zagreb, 1994.g.

² Udžbenik crkvenog prava katoličke crkve, napisao dr Kegross, preveo i dopunio dr Milan Novak, Zagreb, 1930.god.

³ Dr. Srđan Šarkić, *Istorija srpskog pravosuđa: "Otroci su bili kategorija stanovništva bliska robovima, svojina svojih gospodara. Oni su zbog poverenja prema svojim gospodarima dobijali određene poverljive poslove te se taj naziv zadržao za sudske izvršioce uopšte. Povelja Kralja Milituna, Manastira Svetog Georgija kod Skoplja pominje kako mnoge državne velikodostojnike koji su imali pravo da drže otroke kao izvršioce sudskih presuda. Prema članu 162. Dušanovog zakonika izvršenja sudskih presuda pada na pristava. Ako pristav ne bi bio u stanju da izvrši presudu obraćao se čefilijama zapovednicima gradova koji su bili u centru župa administrativno teritorijalnih jedinica. Dakle, ako predstavnici vlasti nisu u stanju da obezbedi izvršenje presude kazniče se kao i oni koji su se oglašili o carsku naredbu. Dušanov zakonik pored pristava kao izvršioca sudske presude pominje i sokovnika. Ne može se sa sigurnošću utvrditi šta su tačno sokovnici bili ali su oni obavljali poslove obezbeđivanja konjičke pratnje i ponekad izvršavanje sudskih presuda kako svedoči član 107. Dušanovog zakonika. Član 188. Dušanovog zakonika pominje i globarije – pomoćne sudske činovnike zadužene za skupljanje globe. Globarije su smeli da uzimaju samo one globe koje im je sudija pismeno naređivao. Nažalost sudske presude iz vremena srednjovekovne Srbije nisu sačunavane pa nam nedostaje jasna slika o tome u kojoj su se meri odredbe o sudovima i sudskom postupku primenjivale....."*

među kojima je i pomenuti Zakon o izvršenju Kraljevine Jugoslavije.⁴

Ovaj zakon uvodi u oblasti izvršenja sudskih odluka sudske izvršitelje kao stalne organe suda. U Zakonu kao i u Poslovniku o radu sudova predviđaju se izvršna odeljenja u svim većim sudovima. Možemo slobodno reći da se radi o sasvim uređenom savremenom sistemu izvršenja sudskih odluka u oblasti naplate potraživanja ili činidbi.⁵ O Zakonu iz 1930. godine, postoji brojna literatura⁶.

3. Uporedno-pravna rešenja

Globalno uzeto razlikujemo dva osnovna sistema izvršenja u oblasti činidbi ili radnji van sedišta suda. Po jednom sistemu koji je još uvek dominantan isključivu ulogu ima sud. Sud donosi odluku o dozvoli izvršenja i rukovodi čitavim postupkom. U toku postupka sud angažuje pomoćne organe suda koji obavljaju određene radnje za sud. Po drugom sistemu postoje određene službe koje dobijaju (manju ili veću) samostalnost. Ovaj drugi vid izvršavanja uglavnom je dominantan u zemljama anglosaksonskog prava. U poslednje vreme on je počeo da se prenosi i na Evropu i nekoliko evropskih zemalja je sa različitim modalitetima usvojilo (Finska, Mađarska, Makedonija...). Zbog značaja iskustava različitih zemalja naročito zemalja iz našeg okruženja daćemo kratak prikaz opredeljenja ovih zemalja u oblasti sudskog izvršenja putem pomoćnih organa.

Republika Albanija je januara 2001. godine, donela nov Zakon o izvršnom postupku. Tada je izvršila temeljnu reformu izvršnog postupka i uvela *bailiff*-a kao pomoćnog organa suda koji nezavisno obavlja svoju funkciju. Ovaj sudski izvršitelj obavlja poslove u okviru ukupnog organizovanog sistema servisa izvršitelja koji je konstituisan na nivou Albanije. Oni pri-

menjuju kompletnu proceduru izvršnog postupka, a dominantnu ulogu prilikom njihovog izbora ima ministar pravde. Samostalni sudski izvršitelj ima svoje područje delovanja i obavezan je da izveštaj o svojim radnjama dostavlja sudu. Sud vrši kontrolu njegovog poslovanja i značajnije utiče na korekciju eventualnih grešaka. Prema dobijenim rezultatima i analizom rada za prvi period ovaj institut se dosta loše pokazao jer su brojne primedbe građana o zloupotrebama i to neprikladnom načinu rada i ponašanju.

Bugarska se opredelila za paralelni sistem privatnog i javnog sektora u izvršavanju sudskih odluka. Zakonom o privatnim izvršiteljima koji je stupio na snagu 2005. godine, uvedeni su privatni izvršitelji kao pomoćni organi suda. Oni imaju pristup svim informacijama o imovini dužnika i mogu tražiti asistenciju policije ukoliko je to neophodno. Njih imenuje ministar pravde nakon sprovedenog konkursa. Zakon je utvrdio postojanje kvote od 30.000 stanovnika na jednog izvršitelja a u okviru područja drugostepenog suda. Na primer za područje grada Sofije postoji čak 50 izvršitelja. Privatni izvršitelji organizovani su u komore izvršitelja a čijim se statutom uređuje bliže način organizovanja i delovanje samih izvršitelja. Privatni izvršitelji mogu angažovati i pomoćna lica i zapošljavati određene službenike. Privatni izvršitelji su lično odgovorni za štetu prouzrokovanu svojim aktivnostima. Zakon predviđa i mogućnost vođenja disciplinskog postupka protiv privatnih izvršitelja a odgovorni su i krivično po opštim pravilima krivičnog zakona.

U Bosni i Hercegovini ne postoji jedinstven sistem uređenja izvršnog prava s obzirom na pravni praktikularizam koji postoji u Bosni i Hercegovini. Postoji čak tri pravna sistema koja uređuju ovu oblast ali se oni ne razlikuju previše u odnosu na drugog. Svi ovi sistemi zadržali su sudsko izvršenje kao dominantno i da postoje privatni izvršitelji u Republici Hrvatskoj zadržan

⁴ Vidi detaljnije Bolivoje Blagojević, *Sistem izvršenja i obezbeđenja*, Ivo Matijević i Ferdo Čulinović, *Komentar zakona o izvršenju i obezbeđenju*.

⁵ I. Matijević, S. Čulinović, *nav. delo*, strana 44. "Cilj ovog zakona da se izvršenje sprovodi što brže, što jeftinije i što tačnije može se postići samo onda ako se sprovođenje izvršenja da u dužnost sudskim službenicima koji stoje pod neposrednim nadzorom i pod disciplinskom vlašću starešine suda. Niukom slučaju se ne bi moglo preporučiti da se preuzme ustanova posebnih sudskih izvršitelja kako ona postoji u području Apelacionog suda u Novom Sadu jer velika samostalnost ovih izvršitelja prema sudu daje kako je iskustvo pokazalo mogućnost raznih nepravilnosti. Što se tiče javnih beležnika mora se voditi računa ne samo o tome da izvršenje preko javnih beležnika znatno poskupljuje postupak izvršenja ni o tome da će se ova ustanova u nekim područjima tek sada uvesti i da je stoga potrebno da se sačeka kako će se ona u praksi pokazati...."

⁶ Eugen Nesmar, *Sudski poslovnik – priručnik za praktičnu primenu*; Nikolaj Pahordukov, *Zbirka raspisa i upustava Ministarstva pravde*, Beograd, 1934; Franjo Goršić, *Komentar građanskog parničnog postupka*, Beograd, 1933; Gionis Godina, *Priručnik novog Zakona o izvršenju i obezbeđenju*, Beograd, 1932; Srećko Culja, *Građansko procesno pravo Kraljevine Jugoslavije*, Beograd, 1936; Živojin Kojić, *Zbirka obrazaca*, Beograd, 1939. godine.

je tradicionalni sistem izvršenja. Službena lica su činovnici suda i kompletna procedura najviše odgovara našem sistemu sudskog izvršenja sa potpunom kontrolom od strane sudija.

U Republici Crnoj Gori u toku 2004. godine, donet je nov Zakon o izvršnom postupku. On je po svojoj osnovnoj sistematici gotovo identičan zakonskim rešenjima koja su usvojena 2005. godine u Republici Srbiji. Ovo je sasvim razumljivo jer je kao polazna osnova poslužio zajednički tekst koji je rađen na nivou Savezne Republike Jugoslavije u toku 2003. i 2004. godine, koji iz razumljivih razloga nije usvojen. U Crnoj Gori izvršenje sudskih odluka u potpunosti je u nadležnosti sudova, te oni obavljaju sve potrebne radnje putem službenih lica suda koji su u potpunosti odgovorni za svoj rad sudovima.

Rumunski propisi definišu izvršitelje kao javnu i kao privatnu delatnost ovo što je specifično je da u Rumuniji banke mogu da osnuju privatne izvršiteljske službe. Pravna odeljenja banaka moraju sprovoditi nadzor nad radom bankarskih izvršnih agenata i prate njihovu aktivnost te utvrđuju njihovu odgovornost za nepoštovanje zakonskih propisa. Rukovodilac ovih službi direktno odgovara rukovodiocu pravnog odeljenja.

Izvršni agenti imaju odgovornost u skladu sa odredbama rumunskog krivičnog zakonika uključujući odgovornost za štetu za kršenje profesionalnih obaveza obaveza.

Zakon Slovenije koji je u nekoliko navrata menjan poslednjih godina uveo je sistem izvršenja kao javnu delatnost. Ministar za pravosuđe imenovao je izvršitelje koji se potom ujedinjuju u tzv. Izvršiteljske organizacije ili komore. Udruženje izvršitelja ima svoje pravno svojstvo i pravo da uređuje određene oblasti kroz podzakonska akta. Drugostepeni sud vrši nadzor nad radom izvršitelja. Što se tiče uslova njihovog izbora oni moraju imati peti stepen stručnosti, određeno radno iskustvo kao i dodatne uslove koji se ogledaju u opremljenoj kancelariji, tehničkoj opremi i sl. Izvršitelj može zaposliti čak do deset lica. On je odgovoran za štetu koju je proizrokovao svojim radom. Takođe, izvršitelji su odgovorni disciplinski i krivično za propuste u svom radu.

Zbog značaja svojih rešenja detaljnije ćemo analizirati propise Mađarske i Makedonije. Ove dve zemlje uvele su nešto radikalniji sistem izvršenja te je za nas on posebno zanimljiv. Makedonskim zakonom svakako najveća novina je činjenica da postupak za izvršenje ne sprovodi sud. Za sprovođenje izvršenja nije potrebna ni dozvola od izvršenju. Od dana primene zakona

27.5.2006. godine, postupak za izvršenje nije sudski. Izvršilac je privatno lice koje ne sme da odbije da sprovede izvršenje osim u slučaju kada su ispunjeni uslovi za njegovo izuzeće ili kada ima saznanje da je izvršenje sprovođenja dato drugome izvršiocu. Izvršilac ima određene pomoćnike koji obavljaju javno ovlašćenje prema zakonu. Izvršioca imenuje ministar pravde na osnovu konkursa. On se imenuje za područje osnovnog suda na kome deluje. Broj izvršilaca za određeno područje osnovnog suda određuje ministar pravde na osnovu prethodno pribavljenog mišljenja predsednika osnovnog suda o broju pravosnažnih i izvršnih odluka osnovnog suda. Zakon predviđa nekoliko uslova koje treba da ispuni lice koje želi da bude imenovano. On treba da bude državljanin Republike Makedonije, da je poslovno sposoban i da ima opštu zdravstvenu sposobnost, da ima završen pravni fakultet, da ima najmanje pet godina radnog iskustva na pravnim poslovima ili tri godine na poslovima izvršenja, da ima položen ispit po programu koji je propisao ministar pravde za izvršioca, da aktivno zna makedonski jezik, da nije krivično osuđivan, da se ne vodi krivični postupak protiv njega, da ima odgovarajuću opremu i potrebni prostor za obavljanje izvršnih poslova i da da izjavu pred notarom o svom imovnom stanju. U izjavi koju daje pred notarom lice koje želi biti imenovano za izvršioca mora izneti svoje imovno stanje. Ministar propisuje podzakonskim aktom kakav mora biti prostor za obavljanje delatnosti i koje druge uslove mora ispunjavati lice koje želi da bude imenovan.

Izvršilac može: da prima pismene i usmene zahteve za izvršenje, da vrši dostavu sudskih pismena, da vrši dostavu naloga, zapisnika, zaključaka i drugih dokumenata koji proizilaze iz potrebe obavljanja njegovog posla, da vrši legitimisanje stranaka i učesnika u izvršenju, da prikuplja podatke o imovini i imovnom stanju dužnika u funkciji izvršenja, da donosi naloge i zaključke, sastavlja zapisnik, zahteva pružanje podataka, da vrši popis, procenu i plenidbu i prodaju pokretnih stvari prava i nepokretnosti, da prima sredstva od dužnika, da predaje u posed i da vrši raspodelu sredstava, da vrši iseljenja i preduzima i druge izvršne radnje koju su potrebne za sprovođenje izvršne određena zakonom. Za prodaju pokretnih stvari izvršilac može na njegov račun da angažuje komisionara.

Sve primedbe koje stranke ili treća lica imaju na rad privatnog izvršioca, u formi prigovora dostavljaju se predsedniku suda nadležnog za područje na kome izvršilac obavlja svoju delatnost. Po uloženom prigovoru predsednik suda dužan je da odluči i naloži otklanjanje eventualnih nepravilnosti u roku od 72 sata od prijema prigovora. Ova odluka je konačna.

U pogledu odgovornosti za pričinjenu štetu izvršilac mora biti osiguran. Najniži iznos osiguranja za koji izvršilac mora da sklopi ugovor o osiguranju iznosi 50.000 evra u domaćoj protivrednosti. Za preduzete izvršne radnje izvršilac ima pravo na nagradu. Nagrade se određuju tarifom koju propisuje ministar pravde na predlog komore izvršilaca. Nad radom izvršilaca, kontrolu obavlja ministar pravde kroz redovne ili vanredne preglede.

Mađarska je predvidela takođe nezavisno sudsko izvršenje koje se ostvaruje preko nezavisnih sudskih izvršitelja. Oni se udružuju u izvršiteljske komore. Sudski samostalni izvršitelji imaju svoju zamenike i pomoćnike kao i određene službenike koji mogu raditi u njihovim kancelarijama. Oni se ne mogu baviti poslovima ili drugim aktivnostima koje su suprotne osnovnim principima i ciljevima obavljanja izvršnih radnji. Podležu različitim vrstama odgovornosti počev od obaveze da čuvaju kao poslovnu tajnu sve ono što saznaju u toku postupka izvršenja, imaju disciplinsku odgovornost, krivičnu i svakako građansko-pravnu sa aspekta naknade štete za obavljanje delatnosti. Uslovi za imenovanje su da je državljanin Mađarske, da nije kažnjavan da ima najmanje 24 godine života, da imaju pravo glasa, da imaju višu stručnu spremu da su položili poseban ispit za sudskog izvršitelja i da imaju dve godine iskustva kao zamenici izvršitelja. Izvršitelji se biraju na osnovu javnog konkursa koji objavljuje komora. Izvršitelj ima pravo na honorar i naknadu troškova utvrđenu sa posebnom tarifom. Honorar izvršitelja se sastoji od naplate za usluge i provizije. Izvršitelj takođe ima pravo i na troškove poslovanja kao naknadu materijalnih troškova.⁷

4. Rešenja u našoj zemlji i osvrt na profesiju sudskog izvršitelja

Zakon o izvršnom postupku Republike Srbije predviđa sistem sudskog izvršenja. Poslovi izvršenja sprovode se uglavnom na dva osnovna načina. Jedan su činidbe i izvršenja na pokretnim stvarima koje se sprovode putem sudskih izvršitelja, dok se drugi ostvaruje

naplatom novčanih potraživanja preko drugih pomoćnih organa suda (odsek za prinudnu naplatu), prodajom nepokretnosti (sprovodi sudija) ili preko dužnikovog dužnika.

Zakon je u čak 44 odredbe direktno ili indirektno uredio rad sudskih izvršitelja. No, ova činjenica ne treba da nas zavara u smislu da je ova materija dobro uređena.

Položaj sudskih izvršitelja nije valjano uređen ni Zakonom o izvršnom postupku, niti nekim drugim zakonima koji se odnose na ovu materiju (Zakon o državnim činovnicima, Zakon o uređenju sudova, Zakon o sudijama i sl.).

Ni u jednom od navedenih propisa ne govori se o samoj ličnosti sudskih izvršitelja. Nigde nije predviđeno koja je neophodna stručna sprema za obavljanje ovih itekako značajnih poslova. Zakon ne predviđa ni druge uslove koji su neophodni za obavljanje ove delatnosti. Zakon samo na indirektnan način govori o obavezama sudskih izvršitelja.

Iako nije direktno naznačeno, određene obaveze koje su utvrđene u opštim odredbama imaju se primeniti i na rad sudskih izvršitelja. Tako naprimer, član 6. ZIP predviđa da je sud dužan da predmete uzima u rad redom kako ih je primio osim ako priroda potraživanja ili posebene okolnosti zahtevaju da se postupi drukčije. To praktično znači da bi sudski izvršitelji predmete koje su dobili u rad od strane sudije morali razvrstavati i uredno evidentirati prema redosledu prispeća i da ih tako sprovode. Samo izuzetno nekoj od radnji može se dati prioritet ako je to po izričitoj naredbi sudije zbog okolnosti koje proističu iz samog predmeta. U svim drugim slučajevima sudski izvršitelji morali bi da poštuju opšte pravilo da se predmeti uzimaju u rad prema redosledu prispeća bez iakvog favorizovanja ili bez ikakvih izuzetaka.

Zakonodavac je predvidio da se upravljanje postupkom sprovodi putem zaključaka. Zaključke donosi sudija i one se odnose na rad sudskih izvršitelja. Ovim zaključcima se upravlja postupkom te se protiv zaključka ne može podnositi nikakav pravni lek.

⁷ U izradi ovoga rada korišćeni su materijali GTZ – Kancelarija za pravne reforme sa savetovanja Mostar, jul 2006.g. i to autora Rosa Obradović; *Aktuelni razvoj kretanja u oblasti izvršnog prava s posebnim osvrtom na pravne lekove u izvršenju BiH*; Jerca Kramberger; *Osnove sudskog izvršenja u Sloveniji*; Gordan Stanković, *Stanje sudstva pre početka reforme u Makedoniji* i Arsen Janevski, *Novi zakon o izvršenju Republike Makedonije i uloga izvršioca*; Elimilija Duvdović, *Zakon o izvršnom postupku Republike Crne Gore, Opšti osvrt i značenje novine*; N. Šarkić, J. Kordić, M. Nikolić, *Novi zakon o izvršnom postupku Republike Srbije*; Sokoji A., *Zakon o izvršenju Republike Albanije*. Edvard Kunštek; *Položaj stranaka u izvršnom postupku i postupku osiguranja nakon novela Hrvatskog izvršnog zakona iz 2005. godine*; Emilija Šarević, Aleksandar Nikolić, Danica Grubašić i Ana Tripković, *Sistem izvršenja presuda u trgovinskim stvarima, Analiza trenutnog pravnog i institucionalnog statusa*, Beograd, 2006.godine.

Koliki je značaj sudskih izvršitelja u toku postupka najbolje govori odredba člana 27. ZIP. Ona kaže da se u postupku izvršenja i obezbeđenja shodno primenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku. Ovo dalje znači da sudski izvršitelj treba da ima znanja o toku postupka, o osnovnim pravilima vođenja postupka što nažalost u praksi nije slučaj. To ne možemo svrstati u deo krivice sudskog izvršitelja niti im se ova činjenica može staviti na teret. Zakonodavac nije predvideo nikakve posebne uslove u smislu određenog stručnog ispita koji bi sudski izvršitelji morali da polože, niti permanentne edukacije za obavljanje ove delikatne delatnosti. Ako imamo u vidu činjenicu da je sudski izvršitelj najisturenije prema građanima, da se sa njima susreće svakodnevno, da su oni osobe u koje će građanin gledati i prepoznavati rad suda, onda možemo shvatiti koliki bi značaj bio da se u samom zakonu utvrde uslovi za obavljanje delatnosti i naravno obaveza permanentnog edukovanja. Situacija u kojoj smo se trenutno našli da su naprimer doneti novi Zakon o parničnom postupku i nov Zakon o izvršnom postupku najbolje govori o tome kolika je nespremnost sudskih izvršitelja koji su najčešće osobe sa srednjom stručnom spremom i nemaju posebna pravnička znanja. Oni su sada u obavezi da primenjuju na direktan ili indirektan način odredbe donetih zakona a da nije predviđena nijedna jedina slična obaveza u smislu njihovog pripremanja za obavljanje ove, ponavljamo, izuzetno složene delatnosti.

O težini posla sudskih izvršitelja možda najbolje govori član 42. Zakon je predvideo sredstva i predmete izvršenja, a kasnije razrađuje čitav niz ograničenja nad sredstvima izvršenja. Lice koje obavlja poslove izvršenja mora biti izuzetno pripremljeno za obavljanje ove radnje kako bi moglo u svakom trenutku da zna koje stvari u stanu izvršnog dužnika ne mogu biti predmet izvršenja, nad kojim stvarima ili predmetima su zakonom utvrđene zabrane ili ograničenja sprovođenja.

Zakon je u članu 56. striktno propisao vreme mogućnosti sprovođenja izvršenja. Dosledno primenjujući jedno od osnovnih načela zaštite izvršnog dužnika, Zakon utvrđuje obavezu suda da sprovodi izvršenje samo u vreme kada je pogodno za izvršnog dužnika. Ovo vreme je od 7 do 20 časova, zatim ostavlja mogućnost sudu da procenjuje izuzetne slučajeve koje će utvrditi zaključkom. Zakon je predvideo i određene vanredne okolnosti te ih formuliše kao opasnosti koje mogu nastati usled odlaganja. Ovim terminom se označavaju situacije u kojima se može odrediti izvršenje van redovnih zakonom predviđenih termina.

Svakako jedna od značajnijih odredbi je odredba člana 56. Ona reguliše da je sudski izvršitelj koji sprovo-

di izvršenje dužan da u toku čitavog postupka vodi računa o dostojanstvu ličnosti izvršnog dužnika i članove njegove porodice, te da izvršenje sprovodi na način koji će biti za izvršnog dužnika najbezbolniji a u granicama mogućnosti. Zakon je predvideo obavezu sudskog izvršitelja da prilikom pretresanja stana ili pregledanja stvari izvršnog dužnika u stanu postupka obavezno sa dužnom pažnjom ceneći ličnost i dostojanstvo izvršnog dužnika. Sudski izvršitelj treba da bude dobro obučen za obavljanje ovih veoma delikatnih i specifičnih poslova. Zakon je predvideo obavezu da sve radnje obavljaju uz poštovanje dostojanstva ličnosti. Pretresanje ili pregled stana ili drugih prostorija u stanu izvršnog dužnika kada nisu prisutni ni izvršni dužnik ili njegov saradnik odnosno zakonski zastupnik i član njegovog porodičnog domaćinstva mora biti sprovedeno u prisustvu dva punoletna građanina. Zakon nije predvideo nikakve bliže odredbe o tome ko može biti svedok prilikom ovih radnji ali je utvrdio obavezu sudskog izvršitelja da obezbedi prisustvo javnosti.

Sudski izvršitelj je ovlašćen da otvori prostoriju u prisustvu dva punoletna građanina. Kao što se vidi Zakon je predvideo brojna ograničenja koja sudski izvršitelj mora da ispoštuje.

Polazeći od izuzetne delikatnosti posla ulaska u stan, iseljenje iz stana, oduzimanja stvari i slično zakonodavac je predvideo i određena prava i zaštitu sudskih izvršitelja. Tako sudski izvršitelj koji postupka na terenu ima ovlašćenje da udalji lice koje ga ometa u sprovođenju izvršenja kao i da zatraži pomoć od nadležnog organa unutrašnjih poslova koji je u obavezi da mu tu pomoć pruži. Uvođenje ove obaveze u Zakon je značajno doprinelo boljem načinu sprovođenja izvršenja. Ovakvo ovlašćenje odnosi se kako na nosioca određenih prava i obaveza u izvršnom postupku (izvršni poverilac, izvršni dućnik, treća lica, zakonski zastupnik, stranke i sl.), ali ova se obaveza odnosi i na komšije, prijatelje ili slučajne prolaznike.

Ako sudski izvršitelj udalji izvršnog dužnika zbog ometanja sprovođenja izvršenja dužan je da o tome unese konstataciju u zapisnik o sprovođenju izvršenja. U praksi se veoma često angažuju organi unutrašnjih poslova radi održavanja reda u toku sprovođenja izvršenja. Asistencija tih organa ogleda se u prisustvu uniformisanih lica i sprečavanju i ometanja javnog reda i mira.

Organi policije dakle nemaju ovlašćenja da preduzimaju direktne radnje u izvršnom postupku niti mogu preduzimati radnje koje su vezane za sprovođenje izvršenja. One mogu samo asistirati sudskom izvršitelju kako ga neko ne bi ometao u njegovom poslu.

Stranke i učesnici mogu podneskom tražiti od suda da otkloni nepravilnosti koje je sudski izvršitelj učinio u sprovođenju izvršenja. Sud će rešenjem ukinuti nezakonite ili nepravilne radnje sudskog izvršitelja što znači da se one neće tretirati kao pravno valjane.

U toku postupka izvršenja najčešće se srećemo sa sudskim izvršiteljem u naplati novčanih potraživanja na pokretnim stvarima. Zakon je predvideo pet faza u toku sprovođenja izvršenja. To su popis, procena, oduzimanje, prodaja i namirenje izvršnog poverioca.

Odredbama člana 69. do 92. detaljno je regulisano postupanje sudskog izvršitelja u toku ovog postupka. Osim navedenih teškoća oko određivanja ograničenja prilikom sprovođenja izvršenja sudski izvršitelj u toku postupka izvršenja ima bezbroj teškoća koje mora sam ili uz konsultaciju sa sudijom da razreši. To je, na primer, pitanje procenjivanja vrednosti stvari. Realno se postavlja pitanje da li su sudski izvršitelji i u kojoj meri osposobljeni da vrše procenu pojedinih predmeta. Kada se radi o stvarima u pokuštvu, na bazi dugotrajne prakse sudski izvršitelj može proceniti vrednost stvari koje se plene. Tako naprimer sudski izvršitelj na bazi dugotrajnog iskustva može vršiti realno procenu stvari kao što su televizor, video rekorder, muzički stub, kasetofon i sl. Dosta je teško poverovati u mogućnost da sudski izvršitelj vrši procenu npr. umetničkih slika, određenih predmeta od posebne dragocenosti, numizmatika, filatelija, specijalne vrste ukrasnih predmeta kristali, porculan i sl. Takođe, gotovo je nemoguće poverovati da sudski izvršitelj može sa sigurnošću prepoznati da li se radi o bižuteriji ili o nakitu ili da li se radi o originalu ili reprodukciji umetničke slike. Zbog toga se ovim procenama mora pristupati veoma obazrivo jer se njima mogu naneti ogromne štete strankama. S druge strane to se kosi sa osnovnim načelom efikasnosti izvršnog postupka koje insistira na brznoj i valjanoj zaštiti prava. U toku samog postupka sudski izvršitelj kada nađe da je to potrebno može izvestiti sud o nemogućnosti utvrđivanja određenih činjenica i vrednosti, kada će se angažovati posebni stručnjaci za određivanje vrednosti pojedinih predmeta. Iako se radi usporavanju postupka kada god je stvar nejasna, bolje je pribaviti stručno mišljenje nego doneti odluku na štetu jedne ili druge strane u postupku.

Sudski izvršitelj rukovodi i postupkom oduzimanja stvari, kao i sprovođenja prodaje stvari putem javnog nadmetanja. Iz dobijene cene vrši se najpre namirivanje troškova a potom i eventualni povraćaj viška sredstava izvršnom dužniku ukoliko je ostvarena povoljnija cena.

Sve ove radnje sudski izvršitelj sprovodi uz konstataciju na zapisnik i uredno vođenje dokumentacije.

Ipak, najkomplikovaniji predmeti su svakako ispražnjenje i predaja nepokretnosti. Kada imamo u vidu značaj stana ili kuće za egzistenciju jedne porodice postupak ispražnjenja stana ili kuće je svakako najkompleksnije pitanje u toku sprovođenja izvršenja. Ono se obavlja u više faza u kojima učestvuju sudski izvršitelji i detaljno je regulisano zakonom.

Sudski izvršitelji učestvuju i u drugim specifičnim stvarima kao što su npr. sprovođenje određenih privremenih mera, asistiraju prilikom sprovođenja izvršenja kada se radi o sporovima iz porodičnih odnosa kao npr. uređenje načina viđanja deteta, dobrovoljna predaja deteta i sl.

Na osnovu svega do sada iznetog možemo konstatovati koliki je značaj sudskog izvršitelja i kolike su brojne teškoće u njihovom radu.

Opremljenost sudova, a time i sudskih izvršitelja predstavlja poseban problem za pojedine vrste izvršenja. Dok ne bude rešen, ovaj problem će stalno dovesti do nefikasnog postupanja sudova. Prvenstveno imamo u vidu izvršenje na pokretnim stvarima (kada je u pitanju ostvarenje novčanog potraživanja), a takođe imamo u vidu i razne vrste činidbi koji su predmet izvršnog postupka.

Iznećemo samo karakteristične činjenice:

Ni jedan od sudova u Republici Srbiji nema adekvatnu opremljenost kada su u pitanju vozila koja bi bila na raspolaganju sudskim izvršiteljima prilikom sprovođenja izvršenja na pokretnim stvarima. Sudski izvršitelji na teren radi popisa ili oduzimanja pokretnih stvari odlaze gradskim prevozom ili eventualno svojim automobilom. Na ovaj način oni su već u startu limitirani u pogledu vrste stvari koje mogu oduzeti od izvršnog dužnika i prevesti ih do suda radi deponovanja u odgovarajući prostor. Sama činjenica da se sudski izvršitelj pojavljuje na licu mesta bez odgovarajuće opreme (tu pored adekvatnog prevoznog sredstva mislimo i na pomoćne radnike koji će vršiti iznošenje stvari), izvršnom dužniku omogućavaju da koristeći ovo stanje prolongira i odugovlači postupak, te da do sledećeg popisa uklanja i prikriva svoju imovinu. Osim adekvatnih prevoznih sredstava, tu je i nedostatak adekvatnog prostora (pre svega mislimo na magacine) u koji bi se i eventualno oduzete stvari mogle smestiti ali tako da budu zaštićene kako od krađa, tako i od oštećenja i propadanja.

U daljoj reformi izvršnog postupka sigurno da ćemo morati posebnu pažnju posvetiti i rešavanju navedenog problema.

5. Pravci reforme izvršnog prava

U narednom periodu predstoji nam dodatno reformisanje materije iz građanskih postupaka. Reforma Zakona o parničnom postupku otvorila je vrata novom modernom konceptu pravosuđa u Republici Srbiji. Nažalost, ove reforme nisu obuhvatile sva otvorena pitanja i analizom prakse i primeni novog Zakona o parničnom postupku stvorice se preduslovi za dodatno reformisanje temeljnog građanskog procesnog zakona.

Ipak kada govorimo o izvršnom postupku moramo razmatrati njegovu dalju reformu u pravcu brzog donošenja odluka ali i samog sprovođenja izvršnih radnji što trenutno predstavlja osnovni problem u postizanju efikasnog izvršnog postupka.

Najznačajnije pitanje u ovom trenutku je pitanje kako organizovati službu sprovođenja izvršenja. Evropski sud za ljudska prava u se u više svojih odluka postupajući po predstavkama fizičkih i pravnih lica iz različitih zemalja (uključujući i Srbiju), već izjasnio da je obaveza svake pojedine Države da stvori takav sistem izvršenja koji će omogućiti da fizička i pravna lica iz tih zemalja u razumnom roku ostvare svoje pravo koje im je dosuđeno izvršnom ispravom i na taj način istovremeno zaštite svoju imovinu kao i druga značajna prava koja su im Ustavom Države zagarantovana.

Po našem mišljenju postoje dva osnovna pravca koja se mogu primeniti sa određenim modalitetima. Prvi pravac je jačanje sudskog izvršnog postupka i dodatno jačanje uloge sudskog izvršitelja. Jačanje uloge sudskog izvršitelja bilo bi povezano i sa reformom našeg obrazovnog sistema. Trenutno se na većini pravnih fakulteta uvodi sistem trogodišnjih, četvorogodišnjih i petogodišnjih studija koje će stvarati uslove za postojanje pravnika, diplomiranog pravnika i diplomiranog pravnika – mastera (specijaliste). Nama se čini da bi poslove sudskih uprava, sudskih pisarnica, i sudskog izvršenja, morali da obavljaju ljudi koji bi imali edukaciju pravnik. Oni bi sigurno imali osnovna znanja iz oblasti prava iako ne bi bili izjednačeni sa diplomiranim pravnicima ili specijalistima za određene oblasti.

U svakom slučaju i prema postojećim sistemu obrazovanja sudskom izvršitelju se mora nametnuti kao oba-

vezno polaganje određenog stručnog ispita koji bi podrazumevao znanja iz određenih pravnih oblasti sa kojima se oni susreću u svom radu. Osim polaganja ovog ispita kao preduslov za početak rada sudskih izvršitelja morala bi se nametnuti i obaveza permanentnog obučavanja putem stalnih kurseva ili provere njihovih znanja u određenom vremenskom periodu. Ovaj vid jačanja sudskog izvršnog postupka podrazumevao bi i dalje dominantnu ulogu sudova u postupku izvršenja.

Drugi pravac koji je moguć, sa različitim podmodalitetima je uvođenje vanskudskih izvršitelja. Razlozi za uvođenje vanskudskih izvršitelja mogli da se svrstaju u nekoliko osnovnih kategorija. Za državu je svakako od izuzetnog značaja da u granicama mogućeg rastereti budžet svih davanja koja nisu neophodna. Ako bi smo rasteretili sudove dela izvršenja sudskih odluka ili kompletnog postupka izvršenja sigurno da bi smo samo u sferi činovnika uštedeli preko 300 budžetskih korisnika. Ovaj podatak je dobijen na bazi analize broja predmeta i broja zaposlenih u sudovima Srbije. U manjim sudovima ne postoje posebni službenici koji se isključivo bave izvršnim postupkom ali u većim sudovima i nekoliko desetina lica se bavi samo ovim pitanjem. Osim budžetskih ušteda ovakav postupak podstakao bi i privatnu inicijativu i zapošljavanje jer bi svaki od vanskudskih izvršitelja angažovao još dodatne pomoćnike ili službenike.

Država nema sredstava za valjano opremanje prostora za skladištenje određenih stvari, nabavku vozila ili druge opreme što bi sve privatni izvršitelji obezbeđivali iz sopstvenih sredstava.

Ipak, najvažniji argument je u činjenici da su vanskudski izvršitelji po prirodi stvari motivisani da se izvršenje sprovede. Njihov motiv je da sprovedu izvršenje jer naknadu dobijaju od iznosa ostvarenog potraživanja odnosno od namirenog iznosa za poverioca. Procenat koji se utvrđuje zakonom ili odlukom ministra zavisi od uspešnosti realizacije gde je svakako ovakvog izvršitelja neuporedivo teže korumpirati ili na bilo koji način uticati na odlaganje izvršenja. Njegov je interes da zadrži dobijenu licencu i sigurno da se zbog jednog ili dva predmeta neće upuštati u rizične poslove u kojima bi mogao da izgubi licencu. Njegov je interes da što je moguće brže i kvalitetnije namiri poverioca upravo zato da bi iz iznosa namirenja mogao da ostvari svoju zaradu.

U ovom trenutku ne bi se opredelili za isključivo uvođenje vanskudskog izvršitelja niti za poveravanje svih vrsta izvršenja. Po našem mišljenju vanskudski izvršitelj je sasvim pogodan i prikladan za određene vrste

izvršenja. To su svakako izvršenja naplate novčanih potraživanja, posebno sa manjim iznosima, gde se mora dosta posla utrošiti oko naplate određenog malog iznosa. To su na primer neplaćanje komunalnih usluga, nevraćanje manjih dugova i slično. U ovakvim predmetima sudski izvršitelj suda više puta mora da izlazi na teren i u krajnjoj liniji da se izlaže brojnim troškovima i maltretiranju oduzimanja predmeta pokućstva ili tehničke robe njihovoj prodaji, vraćanjem novca, namirenju i slično. Privatna profesija našla bi interes u ovakvim stvarima jer bi organizovala javna nadmetanja, reklamirala ovu robu i na drugi način trudeći se da ostvari veću zaradu postigla bolje efekte.

U ovim poslovima vanskudski izvršitelj ima sigurno prioritet u odnosu na sudskog izvršitelja. Ista je situacija i sa klasičnim činidbama kao što su rušenje, ispraznjenje, iseljenje ili useljenje u stan i u poslovni prostor. Ovo su poslovi koji su dosta komplikovani i podrazumevaju veću angažovanost sudskih izvršitelja.

Po našem mišljenju sudsko izvršenje moralo bi ostati prisutno u određenim oblastima. Na primer predaja ili oduzimanje deteta, uređivanje porodičnih odnosa kao što su način viđanja deteta i sl., zatim vraćanje radnika na rad, pojedine specifične činidbe vezane za stvari veće vrednosti i sl. U ovakvim slučajevima sud bi morao da zadrži isključivu nadležnost.

U prelaznoj fazi morala bi se zadržati i alternativna nadležnost između vanskudskih i sudskih izvršitelja (iskustvo Mađarske i Bugarske) te bi se građanima ostavila mogućnost da biraju da li će se opredeliti za privatnog ili sudskog izvršitelja. Vanskudski izvršitelj mora da svoju afirmaciju stekne upravo kvalitetom rada tako da građani postepeno prihvate postojanje privatnih izvršitelja. Preterano tvrd prelaz sa državnog na privatne izvršitelje nije se dobro pokazao i on izaziva čitav niz nedoumica. U zemljama tranzicionog perioda kao što smo mi, ovakvo rešenje sigurno da ne bi bilo valjano.

Po našem mišljenju reforma izvršnog prava u ovoj oblasti treba da se odvija postepeno, tako što bi u jednom periodu vanskudski izvršitelji radili paralelno sa sudskim izvršiteljima u zavisnosti od toga da li se stranke opredeljuju za sudskog ili vanskudskog izvršitelja. Nakon određenog vremena afirmacije tri do pet godina sudski izvršitelji obavljali bi samo specifične poslove o čemu je napred naznačeno.

Uvođenje vanskudskih izvršitelja moralo bi da bude i dalje pod (strogom) kontrolom države koja bi se ogledala s jedne strane u preciznom normativnom uređenju, s druge strane u kontrolnoj funkciji nad njihovim

radom. Kontrolna funkcija nad radom vanskudskih izvršitelja ogledala bi se od strane Ministarstva pravde za deo koji je u nadležnosti podzakonskih akata. Sudska kontrola bila bi vezana za zakonitost rada izvršitelja i sudije bi odlučivale o tome da li su oni određene poslove radili u skladu sa zakonom ili ne. Treća vrsta kontrole bila bi profesionalna kontrola koju bi vršila komora izvršitelja s obzirom da bismo se opredelili za obavezno učlanjivanje u ovakvu vrstu komore.

Zakonodavac bi morao da predvidi i reguliše vrste odgovornosti vanskudskih izvršitelja. Oni bi bili disciplinski odgovorni za manje disciplinske presteupe koji se odnose na pravila njihovog rada. Za teže disciplinske presteupe mogla bi se izreći mera novčanog kažnjavanja, udaljenja ili definitivne zabrane njihovoga rada. Nešto slično poput advokata, notara ili drugih privatnih profesija privatni izvršitelji morali bi biti i lično odgovorni za propuste u svom radu. Ova odgovornost najbolje se utvrđuje postojanjem određenog depozita koji bi se deponovao prilikom početka rada ili zaključivanja ugovora o poslovnoj odgovornosti koji se zaključuje sa osiguravajućim društvom. Iskustvo drugih zemalja je da se izvršitelji obavezuju na zaključivanje ugovora o osiguranju ili deponovanje najmanjeg iznosa od 50.000 evra radi zaštite stranaka od povreda štete koje bi oni mogli da učine u toku sprovođenja izvršenja.

III Javni beležnik - notar

1. Uvodne napomene

Brojni razlozi i okolnosti svakako da utiču i na efikasan rad sudova. Među njima, jedan od najznačajnijih – objektivnih razloga jeste normativno pravna regulativa i u okviru nje ingerencija sudova, odnosno drugih organa u vezi sa rešavanjem, odnosno postupanjem u pravnim stvarima i pravnim odnosima koji nisu "tipično sudski" (različite overe i čuvanja isprava, ovlašćenja i nadležnost u vanparničnom postupku i dr.).

U našim društvenim uslovima vrlo aktuelnog zahteva za funkcionisanje pravne države i u vezi s tim obezbeđivanje pravnih odnosa i pravnog prometa, kao i obezbeđivanje dokaza o ovima, mesto i ulogu sudova i drugih pravosudnih organa trebalo bi, pre svega, normativno pravno realizovati tako da njihov rad obezbedi maksimalno efikasnu zaštitu pravnih odnosa, statusa i interesa građana kao i drugih pravnih subjekata, što za posledicu treba da ima obezbeđivanje ukupne zakonitosti u državi.

Realizaciju ovog zahteva, po našem mišljenju, treba tražiti i u pravcu institucionalizovanja novog organa

pravne pomoći, čije bi se ingerencije odnosile i na "nesudeće" sudske predmete. Prilikom opredeljivanja ovog organa smatramo da treba imati u vidu, u uporednom pravu kao i u našem predratnom pravu, poznati institut javnog beležništva.⁸

2. Karakteristike notarijata

Javni beležnik – notar ima veoma dugu tradiciju u evropskim pravnim sistemima. Istorijski posmatrano, on je svoje mesto izborio obavljajući određene pravne poslove (sastavljanje određenih pismena, priznanica i sl.) za građane. Tako se on razvio kao institucija javnog ovlašćenja koju obavljaju privatna fizička lica. Države su podsticale rad notara, jer je to pomagalo građanima u rešavanju njihovih pravnih problema, a garantovali su i veći kvalitet i valjanost pravnih poslova. Danas (uporedno pravo evropskih zemalja), praktično sve zemlje imaju institut javnog beležnika. Gotovo je i nemoguće zamisliti pravni život u Evropi bez posredovanja javnog beležnika.

U jugoslovenskom pravnom sistemu beležnik je uveden 1930. godine (Zakon o javnim beležnicima), ali je svoju funkciju uglavnom ostvarivao na područjima tradicionalnog uticaja austrougarskog prava, dok se u drugim delovima Jugoslavije (Srbija bez Vojvodine, Crna Gora i Makedonija) zapravo i nije afirmisao. Prema ovom zakonu, javni beležnici su postavljani od strane državne vlasti, koja im je dala karakter lica javnog poverenja. U skladu sa Zakonom, ova lica su imala pravo da sastavljaju i vrše otpравu javnih isprava o pravnim poslovima, izjavama i činjenicama na kojima se zasnivaju određena prava. Beležnik je primao isprave radi čuvanja, novac i papire od vrednosti, a mogao ih je predavati i drugim licima ili državnim organima. Po nalogu suda ili drugog državnog organa beležnik je sprovodio određene postupke. Po ovom zakonu, isprave sačinjene od beležnika imale su karakter javne isprave. Beležnika je postavljao ministar pravde, po pravilu na osnovu konkursa koji je, po njegovom nalogu, raspisivala javnobeležnička komora. Uslovi za obavljanje delatnosti bili su završen pravni fakultet, sudijski ili advokatski ispit, radno iskustvo beležnika i polaganje jemčevina, čiji je iznos bio propisan zakonom i zavisio od mesta u kome se nalazilo njegovo sedište. Jemčevina je služila kao zalog za obaveze javnog beležnika koje proizilaze iz

njegovog poslovanja kao lica javnog poverenja i kao sudske poverenika, ali i za novčane kazne ili troškove disciplinskog postupka. Javni beležnici su se postavljali za određena područja. On nije mogao biti lišen svog zvanja, osim iz razloga navedenih u zakonu, niti je mogao biti premešten u drugo mesto bez sopstvenog pristanka. Zakonom je bilo izričito propisano da javni beležnik ne može povremeno da obavlja poslove advokata, niti druge poslove koji su nespojivi sa njegovom delatnošću. Postupak beležnika bio je precizno uređen zakonom. Valjanost određenih ugovora (na primer: bračni ugovori, ugovori o odricanju od prava na nasleđstvo, pravni poslovi koje preduzimaju lica sa određenim nedostacima i sl.) bila je uslovljena overom beležnika. U nadležnosti su, takođe, bili poslovi: sastavljanje akata o izjavama poslednje volje i njihovo čuvanje, potvrda privatnih isprava, overavanje prepisa, overavanje izvoda iz trgovačkih i poslovnih knjiga, overavanje prevoda, overavanje potpisa, posvedočenje promena isprava, izdavanje potvrda o određenim izjavama (opomena, otkaz, ponuda i druge izjave koje jedna stranka daje drugoj da bi time postigla takav pravni učinak), posvedočenje zaključaka glavnih skupština ili odbora društava, zadržava ili drugih udruženja (ako je po pozivu prisustvovao sednici), protestovanje menice ili čeka i vođenje registra o tome, čuvanje isprava, čuvanje novca i papira od vrednosti, sprovođenje ostavinskih rasprava i određenih radnji u izvršnom i stečajnom postupku u svojstvu sudaških poverenika.

Iz ovoga proizilazi da se delokrug javnih beležnika odnosi uglavnom na materiju koja je sada u nadležnosti osnovnih sudova, a regulisana je Zakonom o vanparničnom postupku.

Odlukom o ukidanju javnih beležnika i javnobeležničkih komora iz 1944. godine, beležnici su prestali sa radom.

Osnovna karakteristika javnog beležnika danas jeste da je to fizičko lice koje ima određena javna ovlašćenja. Notar može biti diplomirani pravnik, sa određenim iskustvom i položenim posebnim ispitom za obavljanje ove delatnosti. Beležnik takođe mora ispunjavati i posebne uslove u vezi sa uslovima rada. Po pravilu, ovlašćenja za rad beležniku se daje na određeni vremenski period, i isto se može produžiti. Ovlašćenje za rad, po pravilu, daje Ministarstvo pravde. Beležnik

⁸ N. Šarkić, *Javno beležništvo da ili ne*, Pž. 1/96; N. Šarkić, *Javni beležnik – notar u uporednom pravu*, Zbornik, Budva, jul 1999; N. Šarkić, *Uvođenje javnog beležnika notara u jugoslovenski pravni sistem – kriza i reforma pravosuđa*, Zbornik O javnom beležniku – notaru, 2004, str. 172.

pokriva određenu teritoriju, a u većim gradovima utvrđuje se tačan broj beležnika koji mogu raditi, a u zavisnosti od: broja stanovnika, veličine teritorije, broja predmeta i sl. Beležnici imaju pravo formiranja beležničkih komora kao profesionalnih organizacija. Za svoj rad dobijaju naknadu koja ima dve karakteristike. Jedna je slična našoj taksenoj tarifi, i ista se deli na budžetski prihod i deo koji pripada beležniku. Drugi vid naknade je nagrada za rad beležnika (poput advokatske naknade za rad). Opšteprihvaćeno pravilo je da beležnik ne može obavljati nikakve druge poslove – ni poslove advokata. On može zastupati stranke, samo, u zakonom predviđenim uslovima, u kojima je radio svoj osnovni posao beležnika (na primer, tužba za poništaj isprave koju je beležnik sačinio).

U predlogu obima ovlašćenja, u uporednom pravu postoje različita rešenja, pa se tako, na primer, u SAD ne može obaviti registracija preduzeća ukoliko notar nije sastavio potrebnu dokumentaciju. Notar čak može obaviti i potvrdu identifikacije ličnosti u pojedinim zemljama. Drugi broj zemalja, uglavnom ograničava poslove beležnika na poslove sastavljanja, overavanja i čuvanja isprava (iz nadležnosti našeg vanparničnog postupka).

Uvođenje notarijata u naš pravosudni sistem uticalo bi na preventivnu pravnu zaštitu jer bi svojim delovanjem doprinelo pravnoj sigurnosti i mogućnosti da se izbegnu sudski sporovi, a dužnost notara je da ukaže strankama na pravne posledice koje proizilaze iz njihovih pravnih poslova koje oni žele da sačine, da se utvrdi njihova prava volja, čime se smanjuje broj mogućih sporova, a u nekim slučajevima eliminiše potreba vođenja postupka.

Notari, u toku sklapanja pravnog posla, obezbeđuju pravnu zaštitu koju sudovi mogu dati tek kada rešavaju spor. S druge strane, građani lakše, brže i jednostavnije ostvaruju prava, a postiže se i ekonomičnija zaštita prava.

Uvođenje notarijata imalo bi posebno značenje za Srbiju na međunarodnom planu jer, pod uslovima reciprociteta, notarske isprave koje su sačinjene u inostranstvu imale bi istu pravnu važnost kao da su sastavljene i u nas, a na taj način bi se ubrzao pravni promet. S druge strane, uvođenje tržišne ekonomije zahteva i reformu u pravnom sistemu. Takođe se postiže i ekonomična zaštita prava građana, na primer, u slučajevima kada notarska isprava ima svojstvo izvršne isprave izbegava se vođenje parničnog postupka i da-

ta je direktna mogućnost da se traži izvršenje. Uvođenje notarijata u naš pravosudni sistem omogućilo bi smanjenje sudskih predmeta.⁹

3. Sadržina notarske delatnosti

U mnogim zemljama koje imaju notarijat, odnosno koje su uvele javnog beležnika, kao, na primer, Makedonija, Hrvatska, Slovenija, Bugarska, Ruska Federacija, notari obavljaju sledeće poslove: sastavljanje notarskih isprava za pravne poslove i izjave, kao i za činjenice na kojima se zasnivaju prava, službena overa i potvrđivanje privatnih isprava, primanje na čuvanje isprava, novca, hartija od vrednosti za njihovo predavanje drugim osobama ili nadležnim organima, obavljanje poslova na zahtev sudova i drugih organa i tela predviđenih zakonom; takođe imaju brigu za osobe koje učestvuju u sastavljanju notarske isprave, kao i činjenicu da je notar poverenik stranke, zastupanje stranka pred sudovima i drugim organima kada su ti poslovi u direktnoj vezi sa ispravama koje je notar sastavio. Ruska Federacija je osnovnim zakonodavstvom javnom beležniku dodala i sledeći krug poslova: izdavanje isprave o pravu svojine na udelu zajedničke imovine bračnih drugova, stavljanje i skidanje zabrane otuđenja imovine, potvrđivanje tačnosti kopije dokumenata i njihovih izvoda, potvrđivanje autentičnosti potpisa i dokumenata, potvrđivanje tačnosti prevoda dokumenata sa jednog jezika na drugi, potvrđivanje činjenice da se građanin nalazi u određenom mestu, potvrđivanje vernosti građanina sa licem na fotografiji, potvrđivanje vremena podnošenja dokumenata, predaja zahteva fizičkih i pravnih lica drugim fizičkim i pravnim licima, sastavljanje izvršnih naslova, sastavljanje meničnih protesta, podnošenje čekova za naplatu i potvrđivanje nenaplativosti čekova, sastavljanje pomorskih protesta, obezbeđivanje dokaza.

Prema Zakonu o beležništvu Ruske Federacije iz 1993. godine, beležništvo obezbeđuje, u skladu sa Ustavom i zakonom, zaštitu prava i zakonskih interesa pravnih lica, tako što beležnici vrše beležničku delatnost u ime Ruske Federacije. Prema Saveznoj uredbi o javnim beležnicima Nemačke iz 1961. godine, beležništvo je javna služba.

Zakon o javnom beležništvu Hrvatske iz 1994. godine, javno beležništvo definiše kao javnu službu koju obavljaju lica javnog poverenja. Slovenački zakon iz 1994. godine, definiše javno beležništvo kao službu

⁹ D. Palačković, *Subjekti vanparničnog postupka u našem pravnom sistemu*, Kragujevac, 1995.

koju obavljaju javni beležnici kao slobodno zanimanje, a to su lica javnog poverenja.

Ovakva sadržina notarske delatnosti uslovlila je i njihovu funkciju, te bismo mogli da zaključimo da notari, pre svega, imaju: normativno sertifikacijsku funkciju, a iz razloga što sastavljaju notarske isprave za pravne poslove i izjave; zapisničko sertifikacijsku funkciju, jer utvrđuju činjenice na kojima se zasnivaju prava; legalizacijsko sertifikacijsku funkciju, jer overavaju i potvrđuju privatne isprave; depozitnu funkciju, jer primaju na čuvanje isprave, novac, hartije od vrednosti itd.; preuzimaju službene radnje, obavljaju poslove na zahtev sudova i drugih organa, te imaju komesarijalnu funkciju i, takođe, konzilijarno monetarnu funkciju, jer obavljaju i brigu za osobe za koje su preuzeli sastavljanje notarske isprave, kao i savetodavnu funkciju, s obzirom na to da savetuju stranke. Takođe, u nadležnost notara spada i zastupanje stranaka u notarskim poslovima pred sudovima i pred drugim organima, ukoliko su ti poslovi u direktnoj vezi sa ispravama koje je notar sastavio, pa možemo reći da imaju i funkciju zastupanja.

Većini ovih zakona javnobeležnički akt je potreban za valjanost određenih ugovora i pravnih poslova (npr. bračni ugovori, posebni ugovori između bračnih drugova, ugovori o odricanju od prava na nasledstvo, pravni poslovi koje lično preduzimaju lica sa određenim fizičkim nedostacima i sl.). Pored toga, u delokrug javnih beležnika, prema zakonima navedenih država, spadaju i sledeći poslovi: sastavljanje akata o izjavama poslednje volje i njihovo čuvanje, potvrda privatnih isprava, overavanje prepisa, overavanje izvoda iz trgovačkih i drugih poslovnih knjiga, overavanje prevoda, potpisa, posvedočenje vremena kada je isprava predočena, izdavanje potvrda o određenim izjavama (opomena, otkaz, ponuda i druge izjave koje jedna stranka daje drugoj da bi time postigla neki pravni učinak), posvedočenje zaključaka upravnih organa privrednih i drugih subjekata, društava, zadruga, ili udruženja ako je po pozivu javni beležnik prisustvovao sednici, protestovanje menice ili čeka i vođenje registra o tome, čuvanje isprava, čuvanje novca ili papira od vrednosti, sprovođenje ostavinske rasprave i određenih radnji u izvršnom i stečajnom postupku u svojstvu sudskih poverenika i dr.

4. Pojam i definicija javnog beležništva

Smatramo da bi se javno beležništvo u naš pravni sistem trebalo inkorporirati u formi posebnog, specijalizovanog instituta pravne pomoći, u okviru kojeg bi javni svoje ime i za svoj račun, ali „umesto države“.

Dakle, kako bi javni beležnik obavljao poslove iz državne sfere, služba bi bila javna, pa se podrazumeva da ona postoji nezavisno od lica koje je vrši. Ovo dalje znači da bi javni beležnici obavljali javnu službu kao poziv čija je osnovna karakteristika nezavisnost. Ova nezavisnost, podrazumevajući odgovarajuću stručnost, poštovanje zakonitosti i autoritet zbog posla koji javni beležnik vrši, uslovljena je postojanjem javnog poverenja. Poverenje je, dakle, osnov položaja i ovlašćenja javnog beležnika.

5. Predlozi za naše buduće pravo

Uvođenjem instituta javnog beležnika u naš pravni sistem, beležnik bi, po našem mišljenju, mogao da obavlja u izvršnom postupku sledeće izvršne radnje: dostavu, popis i procenu imovine, da čuva popisane stvari i sl. Imajući u vidu sadašnji Zakon o izvršnom postupku, smatramo da javni beležnik treba da sačinjava izvršnu ispravu kojoj treba dati neposrednu izvršnost, te, stoga, predlažemo sledeća ovlašćenja javnog beležnika u izvršnom postupku.

a) Izvršna isprava

Izvršna isprava i izvršni naslov predstavlja materijalno pravno ovlašćenje za vođenje postupka. Dužnost suda da, na predlog ovlašćenog subjekta, dozvoli i sprovede izvršenje proističe iz izvršnog naslova. U izvršnom naslovu treba da, kao legitimacija stranaka, budu navedene sadržina, obim i vrsta izvršenja ili činidbe. B. Blagojević, razlikuje, prema tada važećim propisima, tri osnovne grupe izvršnih isprava: odluke sudova, odluke upravnih organa i vlasti i akt stranaka kao izvršni naslov koji utvrđuje postojanje izvršnih zahteva, a koji definiše kao izvršnu ispravu onu u kojoj je taj akt sadržan.

Izvršna isprava je javna isprava, "kvalifikovana" pismena isprava u kojoj je utvrđeno potraživanje jednog lica naspram drugog, kojom se potraživanje po zakonu može zahtevati prinudno namirenje tog potraživanja. Osnovna podela izvršnih isprava odnosi se na izvršne isprave domaćih i stranih sudova. Zakon o izvršnom postupku utvrđuje da sud određuje izvršenje na osnovu izvršne isprave; ukoliko je u pitanju izvršna sudska odluka i sudske poravnane, izvršna odluka u upravnom postupku i poravnanje u upravnom postupku je izvršna odluka u prekršajnom postupku, a glasi na ispunjenje novčane obaveze te druge odluke kao izvršne isprave koje predviđa zakon. Zakon, u tom smislu, ne pravi nikakvu razliku između raznih vrsta odluka ili poravnanja koje donose sudovi. Izvrš-

na isprava mora biti što razumljivija i jasnija, što važi i za svaku drugu ispravu. Dakle, ukoliko sudska odluka nije jasna, kao takva, može se pogrešno tumačiti. Iz tog razloga se, prilikom donošenja sudske odluke, ili sačinjavanja bilo koje druge isprave koja bi trebalo predstavljati izvršnu ispravu, mora učiniti maksimalan napor da isprava bude u potpunosti jasna i određena, a ukoliko to nije moguće onda odredljiva. Izvršenje izvršne isprave se ne može tražiti ukoliko ona nema klauzulu pravnosnažnosti i izvršnosti. Klauzula pravnosnažnosti i izvršnosti isprave podrazumeva da protiv odluke više nisu dozvoljena redovna pravna sredstva. Klauzula se stavlja u izvornik odluke i to kada, nakon donošenja prvostepene odluke, protekne rok za žalbu, odnosno donošenje drugostepene odluke. Odluka postaje izvršna istekom roka za dozvoljeno izvršenje koji teče od dana prijema pravnosnažne odluke. U odnosu na generalni stav, postoje slučajevi kada se izvršenje određuje na osnovu sudske odluke koja nije postala pravnosnažna i odluke koja je doneta u upravnom postupku, a koja nije postala konačna ako je zakonom propisano da žalba ne zadržava izvršenje te odluke. Na primer, kod privremenih mera, radi zaštite interesa poverioca, sud takođe može utvrditi da žalba ne zadržava izvršenje, te će se takva odluka sprovoditi pre pravnosnažnosti odluke o glavnoj stvari. Kada je sud utvrdio rok (makar on bio i nekoliko sati ili jedan dan), izvršenje se ne može sprovesti dok se odluka ne uruči dužniku i dok ne protekne utvrđeni rok od nekoliko sati ili jedan dan. Kada sud, u izuzetno hitnim slučajevima, odluči da će se, na primer, iseljenje lica iz stana ili zaštitom interesa maloletnog deteta, ostvariti zaštita egzistencijalnih prava ugroženih, doneće odluku da se odmah pristupi izvršenju. Dakle, na primer, u rešenju o privremenoj meri, ovakva odluka mora stojati u izvršnoj ispravi. Tada će izvršni sud, odmah, bez ikakvog odlaganja, pristupiti sprovođenju izvršenja. Zakon o izvršnom postupku predviđa da se sudske poravnaje, odnosno poravnanje zaključeno u upravnom postupku, može sprovesti ukoliko je potraživanje o poravnanju dospelo, što podrazumeva protek roka koji je utvrđen u poravnanju za izvršenje određene obaveze. Zapisnikom o poravnanju, javnom ispravom, ili ispravom overenom po zakonu, dokazuje se dospelost ovog potraživanja. To znači da se na poravnanje neće stavljati klauzula pravnosnažnosti ili izvršnosti suda ili organa koji je zaključio poravnanje, već će se samo na osnovu overenog zapisnika dokazivati da je protekao rok za dobrovoljno ispunjenje obaveze koji je utvrđen u zaključenom poravnanju. Dospelost, koja se može dokazati na navedeni način, se dokazuje pravnosnažnom odlukom koja je doneta u parničnom postupku. To su slučajevi

u kojima je dospelost potraživanja iz zaključenog poravnaja sporna i mora se dokazivati u parničnom postupku. Nakon pravnosnažnosti odluke u parničnom postupku utvrđuje se dospelost potraživanja gde će izvršna isprava praktično biti zaključeno poravnanje i parnična pravnosnažna odluka o dospelosti potraživanja. Sud će, na osnovu obe izvršne isprave, dozvoliti izvršenje i to na osnovu zaključenog poravnaja što se tiče osnova potraživanja, a što se tiče parnične presude, vezano za rok dospelosti potraživanja. Zakon predviđa da je izvršna isprava podobna za izvršenje ukoliko su u njoj naznačeni i poverioci i dužnik, kao i predmet, vrsta, opis i vreme izvršenja obaveze (?).

b) Dostava

U pojedinim uporednopravnim sistemima dostava se vrši i putem advokata ili drugih službi, osim onih koje su u našem pravnom sistemu uobičajene (pošta ili dostava preko suda).

Takođe, u pojedinim uporednopravnim sistemima postoji i mogućnost da se dostava vrši putem javnog beležnika. Ovakva situacija je ređa i uglavnom se primećuje kod predmeta većeg obima ili vrednosti, tj. kada se radi o značajnijim postupcima. U ovim slučajevima javni beležnik je ovlašćen da, po nalogu suda, dostavi određena pismena koja mogu biti odluka, poravnanje i sl., ali može biti i uručenje običnog poziva.

Svakako da je neophodno da se i u našem pravnom sistemu, izmenama zakonskih propisa i uvođenjem beležničkog prava, razmišlja i o mogućim aktivnostima javnog beležnika po ovom pitanju. Poslovi po nalogu suda, kako ih obično nazivamo, koje sada obavljaju službena lica suda, dostavljači suda i sl., će se u stvari preneti na javnog beležnika...

c) Popis i procena imovine

Često se dešava da se u izvršnom postupku pristupa određenim poslovima koji su uslovljeni daljim radom suda, ali koji nisu direktno vezani za radnju suda. Kao primer može poslužiti naplata novčanog potraživanja. Dakle, da bi se prilikom naplate novčanog potraživanja sprovelo izvršenje mora se, pre svega, utvrditi koje pokretne stvari dužnik ima u svome stanu, a koje nisu izuzete od izvršenja. Osim toga, mora se utvrditi ko je vlasnik tih stvari, kako bi se izbegla mogućnost zloupotrebe u odnosu na treća lica čije se stvari nalaze u stanu ili u poslovnom prostoru dužnika, kao i da bi se utvrdila realna vrednost tih stvari. U našem pravnom sistemu, te poslove, po pravilu, obavljaju lica sa za-

snovanim stalnim radnim odnosom u sudu, odnosno službena lica angažovana od strane suda, bez posebne kvalifikacije za evidentiranje procene imovine. Iz tih razloga često dolazi do određenih nejasnoća u pogledu načina opisivanja određene imovine koja treba da bude predmet plenidbe (na primer, umetničke slike, numizmatika, stvari veće vrednosti i sl.). U uporedno-pravnim rešenjima javni beležnik obavlja ove poslove tako što, po nalogu suda, može kod fizičkog ili pravnog lica popisati određene stvari.

U Makedoniji i Hrvatskoj, kao što smo već rekli, zakonom je predviđeno da javni beležnik može vršiti popis i procenu stvari. Beležnik koji solenizira ugovor o kreditu, ili neku drugu javnu ispravu, dužan je da, ukoliko popis i plenidbu radi drugi beležnik, objavi oglas i, odmah dostavi sudu dva primerka zapisnika. Kada nije siguran u kvalitet i vrednost određene stvari koju treba da proceni, beležnik može angažovati i određenu stručnu pomoć kompetentnih lica. Ko će biti davalac stručnog mišljenja zavisi od konkretnog slučaja (na primer, da li se radi o vrednosti originala ili reprodukciji slike, da li je nešto predmet stvarne numizmatičke vrednosti ili ne, o bižuteriji ili originalnom nakitu i sl.). Ovakav popis vrši se prema opštim pravilima Zakona o izvršnom postupku, što podrazumeva da, u ovom slučaju, ozbiljnijih problema ne može biti. U konkretnom slučaju, javni beležnik će se, kao ovlašćeno lice, određenog dana, susresti sa dužnikom, bilo da se radi o fizičkom ili pravnom licu i on može, prema opštim pravilima, izvršiti popis i procenu imovine.

d) Čuvanje popisane stvari

Zakon o izvršnom postupku poznaje posebna lica koja obavljaju poslove čuvara popisanih stvari. U specifičnim situacijama, sud, procenivši da se određena stvar koja se mora čuvati ne ostavi na čuvanje licu kod koga se stvar nalazi, na primer dužniku, iz određenih valjanih, praktičnih i racionalnih razloga, odlučuje da se ista stvar preda poveriocu. Ukoliko je to stvar od veće vrednosti, ili je takvog kvaliteta i sadržine, ista se mora ostaviti na čuvanje posebnom licu koje obavlja poslove čuvara popisanih stvari. U ovakvim, specifičnim slučajevima, ovi poslovi se mogu poveriti javnom beležniku, koji će čuvati određenu stvar do okončanja sudskog postupka, odnosno do donošenja konačne od-

luke suda po nalogu suda. Prilikom sprovođenja rešenja o oduzimanju stvari ili ispražnjenju nepokretnosti, sud, na licu mesta, zatiče brojne pokretne stvari o kojima mora voditi računa do okončanja pravnosnažnog postupka. Sud može odlučiti o tome da se stvari ostave dužniku, s tim što će, službenim pečatom, stvari označiti kao popisane, zabranivši njihovu upotrebu ili otuđenje, a može odlučiti i o tome da stvari preda poveriocu na brigu i čuvanje, sa naznakom o zabrani njihovog otuđenja, umanjenja vrednosti i slično. Stvari veće vrednosti, mogu biti, u pojedinim slučajevima, date na čuvanje trećim licima, radi obezbeđenja interesa stranaka. Lice kome su stvari i vrednosti date na čuvanje ima status čuvara popisane stvari, bez obzira koja je situacija u pitanju, a njegova prava i obaveze predviđene su zakonom. Osnovna obaveza je da se stvari brižljivo čuvaju, što podrazumeva redovnu brigu i staranje dobrog domaćina, tekuće održavanje stvari, ukoliko je to neophodno, te sprečavanje svakog oblika otuđenja, umanjenja vrednosti ili oštećenja.

e) Komisionar

Po ovlašćenju suda, fizičko ili pravno lice vrši prodaju stvari i može tražiti status komisionara. Uloga komisionara određena je odredbama važećih propisa o izvršnom postupku. On je dužan da, u skladu sa odredbama zakona, pre svega, obezbedi javnost prodaje, da realizuje što veću cenu za stvar koja se prodaje, kao i da svim zainteresovanim licima omogući razgledanje i kupovinu stvari koja je za prodaju. Komisionar je dužan da, podmirujući sve nastale troškove na koje ima pravo da obezbedi namirenje sudskih troškova i sprovođenja potraživanja, plati dug i, eventualno, preostali deo iznosa da dâ u depozit suda i da, po odobrenju suda, preda dužniku. Njegova dužnost je, pre svega, u pravilnom sprovođenju prodaje javnim nadmetanjem, čuvanjem stvari, postizanju maksimalne cene i namirenje poverioca, suda, dužnika i svih drugih troškova. Organizaciono, imalo bi karakter javne službe koja podrazumeva određeni skup, zakonom određenog obima i sadržaja, dužnosti i ovlašćenja. Nosilac ovih ovlašćenja bi bio javni beležnik, koji bi ih vršio u skladu sa zakonom, beležnici bi imali pravo i obavezu da brinu o ispravnosti pravno poslovnih odnosa u njihovom nastajanju, kao i o ispravnosti dokaza o ovim odnosima.